

Ethiopië van buitenaf

Ethiopië wacht op ons. Vol van spanning en nieuwsgierigheid richt ik mij, samen met mijn lief Annette, op een reis door dit land in de hoorn van Afrika. Doel: de cultuur, natuur en Ethiopisch Orthodoxe traditie voelen, proeven en zien. De tijd is er nu helemaal rijp voor: we hebben vijf weken vakantie, geld en de juiste informatie.

19 april 2007, 6.50 uur: we landen op Ethiopische bodem. Ik prijs mij gelukkig met een paar uur slaap tijdens de vlucht; zo kan ik er weer even tegen. Het vliegveld van Addis Ababa ligt er verlaten bij, het is nog vroeg. Degenen die er wel zijn gaan rustig hun gang. De massa's mensen die hun diensten aanbieden blijven uit, tegen onze verwachting in.

Ons hotel ligt redelijk centraal, is schoon en functioneel. Vandaag voel ik steeds het opwindende besef: we zijn weer in Afrika!

20 april: Gonder, een koninklijke stad

Eeuwenlang was Gonder de hoofdstad van Ethiopië, tot Addis Ababa deze rol op zich nam. Maar nog steeds is het een belangrijke stad voor deze noordelijke regio van het land. We zien deze ochtend veel bedrijvigheid in de straten van Gonder: op diverse plaatsen wordt gebouwd aan nieuwe huizen en op de wegen zie ik karretjes met ezels, vrachtwagens, mannen met schapen en allerlei auto's. De huizen zijn vaak klein (wij zouden het hutjes noemen) en tuinen

hebben de mensen hier niet. De meeste straten zijn hooguit half verhard met brokken steen en we zien overal kinderen door de straten slenteren. We zien wat we al lazten: Ethiopië heeft veel kinderen! Iedereen toont enorme interesse in ons: nadrukkelijk kijkende mannen en vrouwen, waarvan alleen de mannen of jongens ons aanspreken. En wij moeten wel op zoek zijn naar een taxi, hotel of gids! Nee, meestal zitten we hier niet om verlegen. Wel ontberen we soms geduld als we in een half uur al voor de tiende keer deze vragen krijgen, terwijl één keer 'nee dank u' niet genoeg is bij geïnteresseerden. Ja, deze houding naar westerlingen hoort denk ik bij Afrika; net als het hoge aantal bedelaars en al die 'werkende kinderen' met het verkopen van snoepjes en zakdoekjes op straat. Ongevraagd gids spelen of dingen 'regelen' zien we ook veel gebeuren.

Interview

Als we 's middags op weg gaan naar een oude kerk, stopt er plots een grote terreinwagen naast ons: of we hier op straat geïnterviewd willen worden door een journalist van 'Ethiopia today', een tijdschrift van de overheid. Hij stelt mij allerlei vragen over mijn indruk tot nu toe, wat onze aanleiding vormde voor de komst naar het land en waar we nog allemaal heen willen... Annette vult mij enthousiast aan met antwoorden en natuurlijk is er een fotograaf bij en wordt het hele gesprek opgenomen op tape. Grappig hoor, een dergelijk interview op straat met alle nieuwsgierige mensen die

het aantrekt! Lezen ambtenaren in Addis nu onze indruk over Ethiopië tijdens hun werk?

Simien Mountains

Vandaag (23 april) vertrekken we om 6.30 uur richting the Simien Mountains met een Jeep. Dit is een berggebied 100 km ten noorden van Gonder. Hier hebben we een trektocht van drie dagen voor de boeg. Een tocht met een gids, scout, kok, afwasser en twee muilezels met drijvers. Het is voor ons wel wennen dat er opeens zoveel mensen voor ons in touw zijn; alsof we zelf niet kunnen koken of tenten opzetten. Toch hoort dit er nou eenmaal bij en daarom genieten we maar van deze luxe in 'the bush'.

Deze bergen hebben veel groen, grote kudde bavianen, we zien hyena's en rendieren en andere verrassende zoogdieren. Ook zien we allerlei vogels, zoals gieren, adelaars en tropische raven. En de waanzinnige schoonheid van de uitzichten verdient aparte vermelding! Ook groeien er veel bomen op de hellingen: Acacia's, Eucalyptusbomen en soms de Erica boom. De mensen die ons begeleiden zijn enorm vriendelijk. De gids is een jonge Ethiopiër uit deze streek. Hij kent het gebied op zijn duimpje en weet bovendien ook veel over de natuur. De scout kent geen Engels maar ook hij is buitengewoon vriendelijk, geduldig en behulpzaam: 'Wauw wat een gezelschap!', gaat het door me heen.

Als ware berggeiten lopen deze mannen door het landschap. Hier steken wij maar bleek tegen af; nee niet alleen door onze huidskleur. Doordat we de eerste dag veel stijgen, krijgen we een aantal uren te maken met hoogteziekte: een misselijk, hoofdpijnerig en bij vlagen duizelig gevoel. De tweede dag komen we over een top van 3926 meter, de Imet Gogo. Als sponzen nemen we het uitgestrekte uitzicht vanaf deze berg in ons op... Deze tweede dag wordt afgesloten door een fikse tropische regenbui die zelfs eindigt in hagel.

27 april: Bahar Dar

Eenmaal in deze stad op, 100 km. ten zuiden van Gonder, strijken we neer aan Lake Tana. Op dit meer wordt gevaren in kleine motorbootjes en gevlochten papyruskano's, mensen zwemmen en weer anderen wandelen langs het water. Annette en ik bekijken het allemaal vanaf rotsblokken bij het water. Naast ons zit een groepje jongeren dat ons aanstaart alsof we marsmannetjes zijn die net uit de lucht kwamen vallen. Ook al is deze plek erg vreedzaam en schoon, toch storen we ons aan die ongegeneerd starende hoofden. Zijn wij dan zo bijzonder?

Aan Lake Tana ligt ook ons hotel, met enorm veel bloemen en vogels, alsof we in de Hortus Botanicus slapen. Dit gebied is tropisch met veel bloemen en vogels. Toch is het goed uit te houden qua temperatuur. We zien allerlei grote roofvogels bij het meer en maken een boottochtje naar een klooster op één van de eilanden. Die eilanden zijn heel bijzonder: gevarieerde natuur met mango, papaja, bananen en peperbomen. Ook loop je met gemak tegen koffiestruikjes aan! Veel planten zie ik hier voor het eerst in mijn leven... Het klooster is prachtig vanbinnen; oude schilderijen met bijbelse thema's, een vriendelijk glimlachende monnik en de geur van wierook. Hij laat ons perkamenten boeken zien van negenhonderd jaar terug.

29 april: Lalibela in armoede

Die avond wordt ons een compleet ander landschap voorgeschoteld in Lalibela: veel bergen in een droog gebied dat werkelijk prachtig is. Nergens zie ik stromend water en het zal hier ook niet zo vaak regenen, denk ik.

Veel mensen hier proberen aan ons te verdienen door een dienst of het verkopen van iets. Ja, de armoede is hier voelbaar en de schaarste is ook zichtbaar in de winkels. De volgende ervaring is hier een illustratie van. Ik maak op een ochtend een wandeling

naar een klooster in de bergen. Een aardig steile klim, daarom ga ik zonder vermoeide Annette. Indrukwekkende bergmassieven, hier en daar begroeid met Naaldbomen, Eucalyptusbomen en lage begroeiing. Zij worden weer afgewisseld door boerenakkers en groepjes huizen. Na ruim twee uur lopen word ik uitgenodigd op de koffie bij een familie. Ik probeer hiervoor te bedanken, zeg duidelijk dat ik geen geld ('no Birr!') bij me heb (dit had ik bij Annette gelaten). Nee, dat is geen probleem. 'Dus onvoorwaardelijke gastvrijheid is ook nog mogelijk', denk ik bij mezelf na de vele ervaringen met mensen die ons een dienst opdringen om te verdienen. Een mooie ervaring om koffie te drinken van een houtvuur in een traditionele hut bij mensen die ik niet ken, noch dat we elkaar's taal spreken! Na een half uur zitten, wil ik weer eens verdergaan. Ik bedank uitgebreid met de paar woorden Amhaars die ik machtig ben. Dan blijkt de vrouw opeens Engels te kennen: 'Ten Birr please'. Alsof ik opeens in een café zit, zonder het te beseffen! Na wat gedoe en herhalen dat ik geen geld heb, gaan ze mokkend akkoord met mijn aanbod van een plastic tas, een pen en mijn nooddrantsoen. Teleurgesteld over deze onverwachte wending aan de ontmoeting en over zoveel armoede, maak ik mijn tocht terug naar het hotel, terug naar Annette.

Addis Ababa

Het is vandaag 4 mei en het Etnologisch Museum is onze bestemming, een museum

over de verschillende bevolkingsgroepen die van oorsprong hier wonen. We zien gebruiksvoorwerpen (b.v. kommen, kruiken of koffiepotten), sieraden en houten beelden van de overledenen. De rituelen rondom de grote thema's als geboorte, huwelijk en dood komen ook aan bod. Verder leer ik dat het huwelijk vroeger vaak gearrangeerd werd maar dat het soms toch de gewoonte was om de toekomstige partners hier in te betrekken.

Al met al een uitgebreid museum waarvan het gebouw vroeger het paleis van Haille Selassie was. Zo is zijn slaapkamer en badkamer nog steeds in originele staat: wat een enorm bed voor zo'n klein mannetje!

Op bezoek bij vrienden in Addis

Eerder op onze reis ontmoetten we in een restaurant een Ethiopisch stel, Belete en Jerusalem. Zij nodigden ons uit om bij hen langs te gaan als we nog in Addis zouden komen.

Het is nu zaterdagmiddag 5 mei en wij gaan bij deze hartelijke mensen langs. Ze wonen in een normale straat, niet arm of rijk voor Ethiopische begrippen. Hun huis staat dicht op andere huizen, maar ze hebben een echt huis dat modern en netjes is ingericht.

Wij worden verwend als eervolle gasten! Lekker drankjes en een uitgebreid maal wordt voor ons gemaakt. Het eten vindt gewoon in de zithoek plaats en de salontafel staat helemaal vol met Ethiopische gerechten. Het kruidige rauwe vlees, de stapels Injerra (Ethiopisch brood) en de heerlijke gerechtjes van peulvruchten

en groente zal ik nooit vergeten. Injerra is een pannenkoekachtig lichtgrijs zuurdesembrood dat gemaakt wordt van Teffmeel. Teff is een soort tarwe met een kleine korrel en een hoog ijzer - en calcium gehalte. Geen Ethiopische maaltijd waar Injerra mag ontbreken!

Belete en Jerusalem vragen uitgebreid in het Engels naar onze ervaringen in hun land en wij worden regelmatig aangespoord om meer te eten met 'eat eat!'. Ook moeten we toch zeker alle foto's van hun bruiloft zien, helemaal in Ethiopisch Orthodoxe stijl. Ik krijg het gevoel dat we bij vrienden op bezoek zijn die we al veel langer kennen. Het nieuws van hun eerste kind dat op komst is, zonder dat dit meteen zichtbaar is, vind ik een bijzonder teken van vertrouwen. Dit geeft mij wel enige bedenkingen bij het glas whisky dat ze drinkt.

Doordrenkt van zoveel gastvrijheid en voldaan van al het lekkere eten, gaan we aan het eind van de middag weer onze weg met de stille hoop dat we hen nog eens tegenkomen...

De hemel op aarde...

Als de Rastafaries (gemeenschap, vlakbij Shashamene, van oorsprong Jamaicanen) gelijk hebben dat de enige hemel die bestaat, hier op aarde is, dan zijn wij er alvast gaan kijken. Ja, de omgeving van Awassa en Wondo Gennet maakt diepe indruk op ons. Zoveel schoonheid bij elkaar, daar word je stil van... Rijen bananenbomen, de veel bescheidener koffie struiken, grote mango bomen, papaja's en bloemen bloemen. Woorden maken het nu vooral banaal. Papaja's blijven intrigeren omdat die vrucht rechtstreeks uit zijn stam groeit.

Wat een fantastisch mooi meer is Lake Awassa, met blauwgrijs getinte bergen op de achtergrond. Over dit meer varen we op 7 mei een aantal uren met een boot die de naam 'God is love' gekregen heeft van de bootman. We zien nijlpaarden, veel vogels

en teveel vissers voor het formaat van deze plas. En al ben ik geen vogelaar, aan de grote verscheidenheid vogels haal ik mijn hart op! Terwijl ik dit schrijf krijgen we alvast een impressie van hoe het hier binnenkort dagelijks zal zijn in de moessontijd vanaf juni: om elkaar nog te verstaan is het heel hard praten, zo stort het water op dit stukje aarde.

Heetwaterbronnen

Na drie dagen Awassa en omgeving, kiezen we voor Wondo Gennet (ruim 30 km naar het noord oosten). Daar laten we ons lauweren door heetwaterbronnen... Het water komt hier met 86 graden de aarde uit, dat tapt men af naar een zwembad, zodat de warmte naar badtemperatuur gedaald is. Dit glasheldere water verdeelt men over drie baden: van lekker warm tot aardig heet. Zo liggen we tijdens het vallen van de avond heerlijk warm in de rust van de natuur; de gelegenheid om alle belevenissen eens goed op ons in te laten werken.

Opeens zijn we niet meer de enige blanken in het bad. Dat maakt ons nieuwsgierig: ze blijken Nederlanders te zijn. Na een geanimeerde maaltijd nodigen Stephan en Anna (deze blanken) ons uit om verder naar het zuiden af te reizen, met hun 4 wd Jeep. Hun eerste stop is Arba Minch, 500 km. ten zuiden van Addis. Na enkele minuten nadenken is ons duidelijk dat we deze plek achter ons laten. Het zuiden lonkt!

Het zuiden: gebrek, schoonheid en traditie

De ontberingen qua hotels beginnen in het zuiden sterkere vormen aan te nemen. Zo is er regelmatig geen stroom of water in de stad. Gelukkig heeft men hier wel voorraden water in grote tonnen, zodat bijvoorbeeld toiletten nog steeds door te spoelen zijn nadat je water hebt gehaald. En kaarsen maken eigenlijk bijzonder gezellig licht... Maar dit zet mijn leven in Nederland opnieuw in een heel ander perspectief.

Zaterdag 13 mei doen we op uitnodiging mee aan het programma van Stephan en Anna. We rijden met hun Jeep de bergen in. Hier wonen, verspreid over kleine dorpjes, de Dorze mensen. Na anderhalf uur rijden zijn we bij een pottenbakster. In de tuin vlak voor haar huis maakt ze met de hand een degelijke kruik en zowel haar handen als voeten komen hierbij van pas. Voor ons staan er zelfgemaakte stoeltjes van hout en geitenleer. In vijftien minuten heeft ze een grote kruik gemaakt, zonder draaischijf of andere hulpmiddelen. We zien dat ze in de schaduw van een boom een voorraad van de zachte, rode klei bewaart. Veilig opgeborgen in grote kruiken. Diep onder de indruk bedanken we haar en rijden weer verder door dit heuvelachtige landschap voor een bezoek aan een grote Dorze familie.

Huishouden van een Dorze familie

Als eerste valt de grote Tukul (huis) in het oog: ongeveer 8 meter hoog, met ronde vormen en rijkelijk bedekt met gedroogde bananenbladeren. De bananenbladeren worden bevestigd met rietstengels. Een goed Engels sprekende jongen leidt ons rond over het terrein van zijn familie. De grote Tukul is verdeeld in drie delen: een deel voor de gasten, voor de familie en aan de zijkant een hoekje voor het vee. Wat opvalt, is dat er helemaal geen ramen in deze huizen zijn, dat maakt het behoorlijk donker. En uiteindelijk is er nog een mooi huisje, iets verder van de andere Tukuls: dit is speciaal voor leden van de familie die net

getrouwd zijn, zij moeten daar, volgens de traditie, de eerste drie maanden blijven wonen.

De huizen lijken al met al best groot, toch moeten we niet vergeten dat er nauwelijks onderscheid is tussen de huiskamer, slaapkamer of het keukendeel van het huis.

Tijdens de mooiste koffieceremonie van deze reis bij de familie waar we nu zijn, krijgen we een stuk bananenbrood: de afgeschraapte achterkant van bananenbladeren stopt men drie maanden in een kuil in de grond, netjes afgedekt met bananenbladeren.

Door het fermentatieproces dat in die tijd plaatsvindt, ontstaat een soort deeg. Dat wordt uiteindelijk als een platte 'pizza' gaar gebakken. De smaak is net zo typisch als het bereidingsproces: hartig en pittig, de pittigheid die ik ook ken van hele oude kaas.

Het is hier een streek die bol staat van de eeuwenoude tradities van vader op zoon, van moeder op dochter. Behalve in materieel opzicht is dit een rijke, voor mij ongewone wereld, waar ik nauwelijks weet van heb. Kunststof is hier één van de sporadische goederen die de moderniteit symboliseren.

Wij, op onze beurt, maken ongetwijfeld weer een heel (materieel) rijke indruk op de Dorze familie of op de mensen op de markt, waar we even later overheen lopen.

Ja deze cultuur is puur en vol rijkdom. Al met al: 'Konjo No', heel mooi!

13 mei: Door 'the Bush'

Een dag in het wildpark nabij Arba Minch, wederom met Stephan en Anna & crew. We zien veel zoogdieren op deze tocht: apen, de kleine Dig Digs (rechtstreeks uit het Bambi verhaal naar Ethiopië), Swayn's Haertebeest en Zebra's. De laatste twee zijn op het savannegedeelte volop van de partij. De Swayn's Haertebeest is een soort hertachtige, alleen veel groter en met een andere lichaamshouding. Helaas is een veel groter aantal soorten op deze plek uitgestorven door menselijke hand...

Tot de jaren tachtig waren hier volop olifanten in de omgeving. Bij de grote Dorze familie vragen we aan de jongen naar de olifanten. 'Ja, die waren hier volop, maar zijn weggetrokken naar andere gebieden', is hierop zijn antwoord. Zijn manier om het menselijk aandeel in het uitsterven van de olifant in de wijde omtrek te omzeilen?

Het besef van elimineren van de prachtige dieren raakt me direct nu we hier rijden, ondanks dat ik het eerder al las. Gelukkig is het hier met de vogels veel beter gesteld, die vliegen hier nog in alle vrijheid en diversiteit rond!

Arba Minch Orphanage

Vijfentwintig kinderen, vier toiletten, twee douches en één weeshuis. Het avondprogramma van de laatste dag in het zuiden bestaat uit een uitgebreid bezoek aan het weeshuis van Arba Minch (40.000 inwoners), dat net iets buiten de stad ligt. Wat een ontvangst van de kinderen en jongeren die daar wonen. Allemaal geven ze ons keurig en vol nieuwsgierigheid een hand: kennismaken met veel aandacht. De rondleiding is kort, maar duidelijk: het is een mooie, rustige omgeving waar de voorzieningen goeddeels ontbreken.

En voordat we het in de gaten hebben wordt ons een complete circusvoorstelling voorgeschoteld. Zwarte acrobaten, Ethiopische sporters en circusmeisjes geven vol trots 'acte de presence'. Ik voel tijdens het invallen van de schemering een pure

energie die nieuw voor me is. Zoveel enthousiasme en onbevangen kracht zie ik door deze kinderen gaan!

Terwijl de jongste kinderen naar bed gaan, zitten wij aan een uitgebreide maaltijd, bereid door de moeder van het weeshuis. Zij is de 'big mama' van 25 kinderen. De gastvrijheid is heel Ethiopisch.

We zijn hier met Stephan en Anna en Gech. De laatste is de gids tijdens deze dagen en tevens zoon van de weeshuismoeder. De koffie na het eten smaakt goed, al voel ik me wat ongemakkelijk over alle aandacht die we krijgen.

Een voedzame maaltijd gaat over in een serieuze meeting. Ja, er is werk aan de winkel voor Arba Minch Orphanage: plannen en afspraken maken met de Nederlandse stichting die adviseert en het weeshuis voorziet van de broodnodige middelen. Wat ik waarneem is de communicatie tussen twee totaal verschillende culturen. De duidelijke en zeer directe Nederlandse wijze enerzijds en de indirecte, bescheiden en beleefde Ethiopische manier van praten anderzijds. Annette's tekenvaardigheid wordt ook nog op de proef gesteld. De ideeën voor nieuwe aanbouw worden besproken en zij mag het tekenen; kan de architect aan de slag. Wat een bijzondere avond zo. Mijn indruk van het weeshuis is echt positief. Het kan zeker iets moois worden. De kinderen zijn ook mooi, nee de kinderen zijn geweldig! Maar zodra ik begin na te denken over de bittere armoede, de HIV en alle mogelijke andere grote probleemsituaties waar zij uitkomen, dan is het best heftig. Een belangrijk thuis is dit voor hen...

Morgen gaat de wekker om 5.00 uur. Moe, voldaan en dankbaar voor zoveel gastvrijheid rijden wij naar ons hotel. Wij laten het zuiden met spijt achter ons, in ruil voor 500 km asfalt richting het drukke stadse suizen van Addis Ababa.

David Verwer